

به نام خداوند جان و خرد

پیش‌گفتار

بشر امروز، نخستین دهه از قرن بیست و یکم را پشت سر گذاشته است. عصری پر از نوآوری و رویدادهای خارق‌العاده؛ محیطی پر ابهام، پویا و بسیار متغیر؛ زمانه‌ای که به سبب پیشرفت‌های حیرت‌انگیز در صنایع مخابراتی الکترونیکی و اطلاعاتی، امکان دسترسی سریع و آسان انسان به انبوه اطلاعات در زمینه‌های گوناگون و برقراری ارتباط از یک نقطه به نقطه دیگر جهان فراهم شده است. دنیایی که در آن علم و فناوری، با شتابی بی‌مانند در حال تغییر و تکامل است. اقتصاد، تجارت و کسب و کارها جهانی شده و رقابت در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی بسیار فشرده و دشوار شده است. سازمان‌های فراملیتی به سرعت در حال افزایش و گسترش است. ساختارهای اقتصادی و اجتماعی، سیستم‌ها، فرآیندها و روش‌های انجام کار بسیار تغییر یافته و نوآوری‌های روز افزون در صنایع مختلف موجب شده است که محصولات و خدمات به سرعت کهنه شوند و بازار فروش خود را از دست بدهند.

امروزه مجموعه‌های اقتصادی و اجتماعی به عنوان یکی از پیچیده‌ترین و تکامل یافته‌ترین نظام‌های شناخته شده در معرفت بشری، ارزیابی و طبقه‌بندی شده‌اند. بنابراین، شناخت علمی این پدیده پیچیده، احتیاج به تجزیه و تحلیل ابعاد مختلف ساختاری و رفتاری آن، با نگرش سیستمی دارد. به عبارت دیگر، هنگامی می‌توانیم نسبت به یک مجموعه یا یک نظام اقتصادی و اجتماعی شناخت کافی پیدا کنیم که کلیت نظام، نظام‌های فرعی و اجزاء و عوامل تشکیل دهنده آن و پیوندهای ارگانیک بین آن‌ها، و درون داده‌ها و برون داده‌ها و کارکردها و فرآیندهای عملیاتی هر یک را مورد بررسی و تحلیل علمی قرار دهیم.

افزون بر آن، باید ارتباط و پیوندهای ارگانیک این نظام با نظام‌های دیگر و چگونگی تعامل آن با عوامل اثرگذار محیطی، مورد مطالعه دقیق علمی قرار گیرد. هر قدر سازمان‌ها یا نظام‌ها بزرگ‌تر باشند، بر پیچیدگی آن‌ها افزوده می‌شود و به همان نسبت، تعداد متغیرها و عواملی که باید مورد بررسی و تحلیل علمی قرار گیرند، بیشتر می‌شود و به همان نسبت مدیریت و اداره آن‌ها دشوارتر خواهد شد.

باعنایت به مجموعه نکات ذکر شده در بالا، به ویژه توجه به سرعت تغییرات و شرایط بسیار مبهم و ناشناخته آینده، بدون استفاده از یک نظام برنامه‌ریزی جامع علمی برای دوره‌های بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت، ادامه حیات و رشد و پیشرفت نظام‌های پیچیده و بزرگ مقیاس اجتماعی، امکان پذیر نخواهد بود و ممکن است آن‌ها را با مخاطرات جدی روبه‌رو سازد.

برنامه‌ریزی یکی از مهم‌ترین وظایف مدیریت است که مانند پلی زمان حال را به آینده پیوند می‌زند.

برنامه‌ریزی، در حقیقت به آن دسته از اقداماتی اطلاق می‌شود که مشتمل برداشتن چشم انداز روشن برای فعالیت‌های آینده، مأموریت‌ها و هدف‌های چالش برانگیز، توجه به محدودیت‌ها و قابلیت‌های نظام و انجام اقدامات لازم برای رویارویی با تغییرات و مواجه شدن با عوامل نامطمئن، از طریق تنظیم عملیات برای تحقق اهداف و مأموریت‌های سازمان، با نگرش سیستمی است.

با وجود فراوانی کتب و منابع معتبر علمی در زمینه برنامه‌ریزی، به ویژه به زبان انگلیسی، تاکنون کتابی با عنوان "برنامه‌ریزی در سیستم‌های بزرگ مقیاس" به زبان فارسی تألیف نشده است. این کتاب، با نگرش سیستمی، ابتدا به تشریح و تبیین مبانی علمی و نظریه‌های دانشمندان صاحب‌نام در رابطه با موضوع پرداخته و سپس کاربرد نظام برنامه‌ریزی سیستمی یکپارچه را در اقتصاد کشور، اجرای بانکداری اسلامی، اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، تحول رفتاری در نظام بانکی کشور، در یک بانک توسعه‌ای و یک بانک دولتی، به محک آزمایش و اجرا گذاشته است. بنابراین، می‌توان این کتاب را در شمار کتاب‌های "علمی-کاربردی" قلمداد کرد.

مؤسسه عالی بانکداری ایران، به منظور تقویت منابع و کتب مورد تدریس در برنامه‌های مختلف آموزشی، تألیف یا ترجمه کتب جدید و با دانش روز را در صدر برنامه‌های خود قرار داده و در راستای تحقق این هدف، کوشش کرده است که از وجود اساتید و کارشناسان با تجربه استفاده کند. کتاب حاضر، از جمله کتاب‌های ارزشمندی است که مؤسسه به انتشار آن مبادرت ورزیده است.

دکتر مهدی رضوی

رئیس مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران

و

مشاور ریاست کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران